

ר' עובדיה מברטנורא
מפני הרגל עבירה. שמתוך
 שהם מתיחדים יבא לבעול זבה
 שהיא בכרת. וזב וזבה לרבותא
 נקט שהתשמיש קשה להן
 ואיכא למימר דודאי לא יבואו
 לידי הרגל עבירה, אפ"ה לא
 יאכלו זה עם זה: ד ואלו
 מהלכות. אין פולין ואין קורין
 לאור הנר דתנן במתניתין:
בעליית חנניה בן חזקיה.
 שבקשו חכמים לגנוז ספר
 יחזקאל שדבריו נראים
 כסותרים ד"ת, כגון כל נבלה
 וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא
 יאכלו הכהנים (יחזקאל מ"ד)
 כהנים הוא דלא אכלי הא
 ישראל אכלי, וכגון וכן תעשה

ששניהם טמאים ושניהם חולים, **מפני הרגל עבירה**
 - שמא יבואו לידי עבירה⁹:

מחלוקת בית שמאי ובית הלל בדיני שבת

משנה ד

ואלו - ההלכות הנזכרות, "ולא יפלה את כליו ולא
 יקרא לאור הנר", הן **מן ההלכות שאמרו חכמים
 בעלית חנניה בן חזקיה בן גוריון* פשעלו
 לבקרו. נמנו** - עמדו למניין להכריע את ההלכה,
ורבו בית שמאי על בית הלל - בית שמאי היו
 מרובים על בית הלל, לפיכך הוכרעה הלכה כדבריהם,
ושמונה עשר דברים גזרו בית שמאי בו ביום
 ונתקבלו גזרותיהם להלכה¹⁰:

בשבעה בחדש (שם מ"ה) היכן נרמז קרבן זה בתורה. ונטמן חנניה בן חזקיה בעליה וישב שם
 ופירש ספר יחזקאל: **ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום.** שנחלקו בית שמאי ובית הלל ועמדו
 למניין ורבו ב"ש ופסקו כמותם, כדכתיב (שמות כ"ג) אחרי רבים להטות. וכולהו י"ח דברים מייתו
 להו בגמ', ואלו הן, האוכל אוכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, גזרו שיהא נעשה גופו
 שני לטומאה, ופוסל את התרומה במגעו, ששני פוסל בתרומה, הרי אלו **שתי** גזירות, אוכל אוכל

ביאורים והרחבות

הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר, ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמיה
 בלחש.

9. בגמרא (יג, א) למדין מהתוספתא: תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: בוא וראה עד היכן
 פרצה טהרה בישראל, שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה, (ובמילא לא יאכל איתה יחד
 משום טהרת חולין שזה ירבה). אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה.

10. בגמרא מובאות כל אותם י"ח גזרות שגזרו.

תשעה מהם דברים הפוסלים את התרומה, ואלו הם: א. האוכל אוכל ראשון. ב. והאוכל אוכל
 שני. ג. והשותה משקין טמאין. (הטעם הוא שלפעמים אוכל הוא מאכלים טמאים, או שותה משקים

**חנניה בן חזקיה בן גוריון היה תנא קדמון שחי בדור שלפני חורבן הבית השני, נראה שהיה מראשי בית
 שמאי.** כתב הרמב"ם בפירושו שהיה מבעלי החכמה מופלא שבדורו, והוקשו לחכמי אותו הדור עניני ספר
 יחזקאל, ונשתדל לבאר ענייניו ונתבודד בעליה לפרשו, והיו החכמים עליהם השלום מבקרים אצלו תמיד
 והוא עוסק באותו החבור, ובאחד הביקורים נזדמן שם קיבוץ גדול מתלמידי שמאי והלל, ולא נשאר באותו
 הדור מי שראוי להוראה שלא נמצא שם, ונמנו, והיו בית שמאי יותר, ונאמר "אחרי רבים להטות"... ובית
 שמאי כולם הסכימו על אלו השמונה עשר גזירות באותו היום והוחלט כך, וגזרו שמונה עשר דבר. והושוו
 בית שמאי ובית הלל באותו יום בשמונה עשר הלכות ולא נפלה ביניהם מחלוקת אפילו באחת מהן.
 בגמרא (יג, ב) גרסינן: מי כתב מגילת תענית? אמרו: חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות
 (שנגאלים מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקב"ה - רש"י). אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף
 אנו מחבבין את הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין.

ר' עובדיה מברטנורא

ראשון, ואוכל שני. והשותה משקין טמאים נעשה ג"כ שני לטומאה ופוסל את התרומה הרי שלש. וטעמא דגזור בהני, דזמנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה בפומיה בעוד שהאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו, וזמנין דשתי משקין טמאים ובעודן בפיו שדי אוכלין דתרומה בפיו ופסיל להו. וגזרו על הבא ראשו ורובו לאחר שטבל מטומאתו בו ביום, במים שאובים, ועל טהור גמור שנפלו על ראשו ג' לוגין מים שאובין, הרי חמש גזירות. וטעמא דגזור טומאה על הני לטמא אדם, לפי שהיו טובלין במי מערות סרוחין והיו נותנין עליהם אחר כך מים שאובין להעביר סרחון המים, התחילו ועשאו קבע לומר לא מי המערות מטהרים אלא המים שאובים מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, דלמא אתי לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. והגזירה הששית שיהיו הספרים של כתבי הקדש פוסלים את התרומה במגע, שבתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת, אמרי האי קדש והאי קדש, כיון דחזו דקא אתו ספרים לידי פסידא, שהעכברים המצויין אצל האוכלין היו מפסידין את הספרים, גזרו שיהיו הספרים, דהיינו תורה נביאים וכתובים, במגען פוסלין את התרומה. והגזירה הז' גזרו על סתם ידים שפוסלות את התרומה, מפני שהידיים עסקניות הן ונוגעות בבשרו במקום הטנופת, וגנאי לתרומה אם יגע בה בידים מוזהמות והיא נמאסת על אוכליה. והגזירה ח' האוכלין שנטמאו במשקין שאותן המשקין נטמאו מחמת ידים שנגעו בהן קודם נטילה, גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין, שכל הדברים הפוסלים את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחלה, גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ, דאשכחן בהן שהן ראשונים מדאורייתא, והאי דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום [אוכלין] הבאים מחמת שרץ, היינו טעמא דאחמור רבנן במשקין משום דעלולים לקבל טומאה, שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו האוכלין שצריכין נתינת מים להכשירן לקבל טומאה. והגזירה ט' כלים שנטמאו במשקין שנטמאו המשקים בשרץ, אע"פ שהם ראשון

ביאורים והרחבות

טמאים ושם בפיו אוכל תרומה - בעוד המאכלים והמשקים הטמאים בפיו, ופוסל את התרומה). ד. והבא ראשו ורובו במים שאובין. ה. וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין. (הטעם הוא שבתחילה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין, והיו נותנין עליהם מים שאובין, והיו אומרים לא אלו - מי המקווה מטהרין, אלא אלו - המים השאובים מטהרין - גזרו עליהם טומאה). ו. והספר (הטעם הוא שבתחילה היו מצניעין את האוכלין דתרומה אצל ספר תורה, ואמרו האי קודש והאי קודש, כיון שראו שהם באים לידי קלקול - גזרו בהם טומאה). ז. והידיים (מפני שהידיים עסקניות הן, גזרו עליהם שסתם ידיים מטמאות את התרומה). ח. והאוכלים שנטמאו במשקים שטומאתם באה מחמת ידיים טמאות, וגזרו בהם משום משקים הבאים מחמת שרץ. ט. והכלים שנטמאו במשקין אשר נטמאו מחמת שרץ (לפי דין תורה אין הם מטמאים כלים), וגזרה משום משקין דזב (משום דמיונם למשקים של זב).

ותשע הגזרות הנותרות: י. בנות כותים נדות מעריסטן. יא. כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע (כל המטלטלים שיש בהיקפם טפה, שאם ראשם האחד האהיל על המת וראשם האחר על הכלים, מביאים טומאת אהל). יב. הבוצר ענבים לדרכן בגת, המשקה היוצא מהן מכשירים לקבל טומאה, ואע"פ שהמשקה הולך לאיבוד ולא נוח לו בכך, גזרה שמא יבצור בקופות מזופפות שאז נוח לו במשקה היוצא ומכשירים לקבל טומאה מן התורה. יג. גידולי תרומה - תרומה (הפירות היוצאים מתרומה שזרעה בארץ, נחשבים לתרומה). יד. מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי, ולא יטלטלו פחות פחות מארבע אמות. טו. אין פולין לאור הנר. טז. אין קוראים לאור הנר. יז. פתן ושמן ויינן ובנותיהן של גויים אסורים. יח. גזרו על תינוק נכרי שמתמא בזיבה, שלא יאה תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור.

מחלוקות בית שמאי ובית הלל בעניין שביתת כלים

משנה ה

בית שמאי אומרים: אין שורין במים בערב שבת
דיו לכתובה **וסממנים** לעשות מהם צבע
וכרשינים - מין קטניות שהם מאכל בהמה **אלא**
כדי שישורו מבעוד יום - שתיגמר שרייתם קודם
 כניסת השבת, לפי שאדם מוזהר על שביתת כליו
 בשבת כשם שהוא מוזהר על שביתת בהמתו. **ובית**
הלל מתירין להתחיל שרייתם בערב שבת אפילו
 אם תיגמר השרייה בשבת, שסוברים שאדם מצווה
 על שביתת בהמתו אך לא על שביתת כליו:

משנה ו

בית שמאי אומרים: אין נותנין בערב שבת
 קדרה שיש בה **אונין של פשתן** - אגודות פשתן
לתוך התנור לצורך הלבנתם **אלא כדי שיהבילו**
מבעוד יום - שיעלה בהם ההבל ויתחממו קודם

ר' עובדיה מברטנורא
 לטומאה דאורייתא אין יכולין
 לטמא אדם וכלים, שאין אדם
 וכלים מקבלין טומאה אלא
 מאב הטומאה, ולא ממשקין
 שנטמאו בשרץ שהם ראשונים,
 ורבנן גזור עלייהו שיטמאו
 כלים, גזירה משום משקה דוב
 וזבה, שהן רוקו ומימי רגליו
 שהן אב הטומאה ומטמאין
 כלים מדאורייתא. והגזירה הי'
 שיהו בנות כותיים נדות
 מעריסתן, כלומר מיום שנולדה,
 שתינוקות בת יומא מטמאה
 בנדה, וכותים לית להו מדרש
 זה וכי חזיין לא מפרשי להו
 הלכך גזור בהו רבנן. והגזירה
 הי"א שיהו כל המטלטלין
 מביאין את הטומאה בעובי
 המרדע, והוא מלמד הבקר, ויש
 בהקיפו טפח אבל אין בעביו
 טפח, ואע"פ שמן התורה אין
 אהל פחות מטפח, גזרו רבנן על

כל המטלטלים שיש בהקיפן טפח שאם ראשן אחד האהיל על המת וראשן אחד על הכלים מביאין
 להם טומאת אהל, גזירה אטו מי שיש בעביו טפח שמביא את הטומאה מן התורה. והגזירה הי"ב
 הבוצר ענבים לדרכן בגת, המשקה היוצא מהן בשעת בצירה מכשירן לקבל טומאה, ואע"פ שהולך
 לאבוד ולא ניחא ליה, גזירה שמא יבצור בקופות מזופפות, דאז ניחא ליה במשקה היוצא מהן
 שהרי אינו הולך לאבוד, ומכשיר מן התורה. והגזירה הי"ג שיהיו גידולי תרומה תרומה, ואפילו
 בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות, גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן שאסורה באכילה ובא
 לזרעה, וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה, דחיישינן דלמא משהי לה עד זמן
 זריעה ואתי למיכלה בטומאה. והגזירה הי"ד מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי, ולא יטלטלנו
 פחות פחות מד"א. והגזירה ה"ט"ו והט"ז, אין פולין ואין קורין לאור הנר דתנן במתניתין. והגזירה
 הי"ז גזרו על פתן של עובדי כוכבים, ועל שמגן ועל יינן ועל בנותיהן, וכולהו גזירה חדא היא,
 כדאמרינן גזרו על פתן משום שמגן ועל שמגן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן
 משום דבר אחר, כלומר משום עבודת כוכבים. והגזירה הי"ח גזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא
 מטמא בזיבה, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור: ה אין שורין דיו. סממנים
 שעושים מהם דיו לכתובה: וסממנים. לצבע: וכרשינים. מאכל בהמה, ורגילים לשרות אותן במים
 תחלה, וקורין להם בערבי כרסנ"ה, ובלע"ז ויצ"ש, וסברי בית שמאי אדם מוזהר על שביתת כלים
 כמו על שביתת בהמתו, והיינו טעמא דאין נותנין אונין, והיינו טעמא דאין פורשין מצודות. ונר
 הדולק בשבת וקדרה שעל גבי כירה דמודו בהו בית שמאי, [בדמפקר] אפקורי לכלים ושוב אינו
 מצווה על שביתתן: וב"ה מתירין. משנתן המים מבעוד יום, אע"פ שהן נשורין והולכין בשבת,
 דסברי על שביתת בהמה אדם מוזהר דאית בה צער בעלי חיים, אבל לא על שביתת כלים:
 ו אונין. אגודות של פשתן מנופץ, ונותנין אותן בתנור ומתלכנים: שיהבילו. שיתחממו שיעלה בהם